

PISARZ (806) *sb m*

-arz (250), -arz (1); -arz : -arz *UstPraw* (13:1). ◇ -arz- (430), -arz- (45); -arz- *HistAl* (2); -arz- : -arz- *KrowObr* (34:2), *BielKron* (17:2), *BudBib* (7:3), *BudNT* (22:14), *CzechRozm* (54:3), *SkarŻyw* (6:13), *StryjKron* (5:1), *CzechEp* (42:1), *SarnStat* (281:3), *KlonWor* (1:1).

sg *N* pisarz (296). ◇ *G* pisarza (67). ◇ *D* pisarzowi (42). ◇ *A* pisarza (56). ◇ *I* pisarzem (32); -em (16), -(e)m (16). ◇ *L* pisarzu (13). ◇ *V* pisarzu (4). ◇ *pl N* pisarze (137), pisarzowie (11); -owie *RejAp*, *ModrzBaz* (2); -e : -owie *SarnStat* (62:8). ◇ *G* pisarzów (76); -ów (13), -(o)w (63). ◇ *D* pisarzóm (17); -óm (8), -(o)m (9). ◇ *A* pisarze (28). ◇ *I* pisarzmi (14). ◇ *L* pisarzach (9), pisarz(o)ch (3) *Mymer*², *GroicPorz*, *BudNT*, pisarz(e)ch (1); -ach : -ech *UstPraw* (3:1); ~ -ach (6), -ách (2), -(a)ch (1); -ach : -ách *UstPraw* (1:2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVIII w.*

1. *Autor, twórca dzieła literackiego lub naukowego; scriptor Modrz, Cn; auctor, conscriptor Cn* (213): *PatKaz II* 86v; Ienże [Jezus Chrystus] wstępuiąc zalię do chwały Boga oycza zołtawił po łobie vcznie łwe y piarze to ielt, Apołtoły z Euangelitami *BielŻywGlab nlb* 9; *MiechGlab* *3v; Piarż czytelnikowi zdrowya. *KromRozm I Av* [idem *KromRozm II, KromRozm III*]; *MurzNT* 173v *marg* [2 r.]; *KromRozm II av*; *KromRozm III Av*; *GroicPorz Rej C4*; Wiedzą dobrzy wzyłyfy ludzie Bogoboyni otym/ iákowy to ielt piarż [o *Dyjonizyjusie Aryopagicie*]/ iáko wiele pobredzył in *Celesti Hierarchia* około Aniołow. *KrowObr* 20v, 20v, 21v, 22, 22v, 195v; *OrzList e3* [2 r.]; [papież *Klemens*] fiedm piarżow rozelał po łwiecie/ áby łpifowáli żywoty łwitych męczenników. *BielKron* 148v, 152; Thakći wzyłyfy łtárzy y nowi Piarże/ y Concilium Niceńskie iednemi vłty wyznawáią/ że [...] Kryłtus ielt Synem Bożym *GrzegRóżn Iv*; *Mqcz* 53c; PRośi cię Piarż/ Czytelniku miły: Naprzód/ ábyś z dobrą wolą y myślą QVINCVNXA iego czytał. *OrzQuin A2, A2, E, E3 marg*; Gdyż ielcże y dziś hiłtorie y ini piarżowie ząwždy miáłto Rzymłkie łepticollom to ielt fiedmiogornem zwáli *RejAp* 144; Támże potym z łiftów/ z rozmow miedzy piarżmi/ s czytánia/ á łnadź więcey z nátury/ iáł fie iuż był przegryzowác po łrołże y łácińłkiego piłmá czytác *RejZwierc* 274v, 22v; *CzechRozm* 39, 51, 54 [2 r.], 83, 126v (9); *ModrzBaz* 1v, 115v; Autor po Polłku piarż/ łkładácł/ łprawcá lub powod álbo pocżarek [!] częgo kolwiek. *ModrzBazBud* π6, π6v; *SkarŻyw A5v, 544*; *StryjKron* 288; to pewna iż Greckie zborzy y przednieyłze ząwždy y łtárłze były: y przednieyłze y zacnieyłze Piarże miály. *CzechEp* 14; A dowodzić tego będe nie inłzymi piarżmi/ iedno tymi ktorzy łam X.K. vżywa przeciwo mnie. *CzechEp* 254; Aleby mi czálu nie žal/ okazałbych to nie tylko ze Młzala/ iż oni łá Sábelliani [...] Ale y ze włzytkich inłzych ich łzkolnych piarżow *CzechEp* 313, 35 [2 r.], 104, 139, 226, 230 (13); *NiemObr* 46, 55, 57, 124; *WujNT* 125, 827.

pisarz czego (78): *Murm* 179; *KromRozm II* p4; Nazywali go [*Daniela*] też wzyłyfy ludzie mądrzy Piarżem wiela hiłtoriy *BibRadz I* 446; nadawnieyłzy był nálzych kronik piarż Wincenty Kádłubek/ potym Długofłz/ [...] ná ołtátku Doktor Kromer *BielKron* 337v; *KuczbKat* 105; Piarż łiftu do Hebreow/ nie z Bogiem też łámym ále z ánioły człowieká przypodobya w zacnołci y łci *CzechRozm* 52, 34v, 35, 35v [3 r.], 45, 51 (37); *ModrzBaz* 2; Szukác tedy ich żywotow mamy wkołłielnych piłmach Doktorow łwietych y piarżow Dzieiow kołłiołá Bożęgo *SkarŻyw A5v, A5v, 575*; zdáło mi fie pocżác iuż tę rołprawę o łynu Bożym/ od łłow Piarżá łiftu do Hebreow káp. 3. gdje

przypodobywa Chriftułá Moizéfzowi. *CzechEp* 289; Iż Dániel prorok/ tym ftrychem w rzeczy fwey poftępuie/ iáko y inzy piáarze ftárego Teftámentu *CzechEp* 365, 24, 25, 94, 104, 115 (24); *NiemObr* 78, 83, 90; Versificator – Piáarz wierfzow. *Calep* 1115a, 225a; *GostGospSieb* +2v; *LatHar* +5, +11v; Nie dziwuyże fię tedy/ że piáarz wtorych ksiąg Máchábeyfkich/ podobnych mow ludzkich/ [...] vżywa *WujNT* 193.

W połączeniu z imieniem lub nazwiskiem [w tym: imię + piáarz (19), piáarz + imię (7)] (26): Durandus wáfz piáarz/ dáie przytzyne/ dla tzego ziołá zbieracie/ y tego fwięta fwięćicie *KrowObr* 95, 29, 35v, 37v, 40, 100v (20); *BudNT przedm c*; *CzechRozm* 108, 108v, 167v; A przeciwo temu/ ieft zacny mąż/ y ftárodawny piáarz Ireneus *NiemObr* 55, 145.

W połączeniu z przymiotnikiem oznaczającym pochodzenie [przydawka + piáarz (10), piáarz + przydawka (3); w tym: z imieniem lub nazwiskiem (7)] (13): *KrowObr* 101, 107, 122v; To też pewna iż onego fłowa Propitiatorum v żadnego Lácinfkiego piáarzá nie náydziefz *BudBib* b4v; *BudNT przedm c*; Ktoremu [*Janowi Baptyfcie*] nie tylko Piáarze nowego teftámentu fwiádectwo dáia/ y Iezus Pan/ [...] ále mu też y Iozef Zydowfki Piáarz ieft nie ládá iákim fwiádkiem *CzechRozm* 108, 108v, 126, 137, 157, 167v; *StryjKron* 512; *CzechEp* 155.

W połączeniach szeregowych (3): Człowiek ci też [*król*] iáko drugi/ Trzebá mu rad trzebá fługi/ Trzebá piáarzow kántorow/ Geńcow krotofil doktorow *BielKom* A3; *ReszPrz* 28; *SkarKaz* 382b.

W charakterystycznych połączeniach: piáarz baczny, dawny (8), dobry, now(otn)y (2), niedawny, powážny, przedniejszy, starodawny, stary (9), terażniejszy, zacny (3); piáarz dziejów (2), historyj, komedyj, kronik, ksiąg (4), listu [o listach Apostolskich] (41), rzeczy powážnych (fwiętych) (2), fłowa (bożego) (3), Nowego Testamentu (Przymierza) (15), Starego Testamentu (Przymierza) (5), wierszow, żywota [czyjego] (2).

Przysłowie: iáko pofpolicie mowia: iedno piáanie/ dofkonálego piáarzá nie vczyni. *LatHar* 665.

Fraza: »(jako) piáarz pisze (a. napisał itp.), mowi (a. powieda), fwiádczy, wykłáda, dowodzi« [*w tym: jako pisze (a. fwiádczy) wasz (a. ich) (własny) piáarz (18)] = quemadmodum a scriptore proditum exstat Modrz [szyk zmienny] (21:15:7:3:2):* Tę Regułę też potwierdził fiodmy Grzegorz Papiefz/ ktory był Czárnokxiężnikiem/ iáko otym wáfzy piáarze piáżá. *KrowObr* 134, 18, 18v, 30v, 35v, 79v (17); Y wiele ich (iáko nie tylko Ewángeliťowie/ ále y Iozef Piáarz Zydowfki fwiádczy) z roznego nabożeńftwá y ftanu/ [*Jan*] w iednę miłóć y wiáre nurzał *CzechRozm* 108v, 35v, 45, 51, 54, 86v (12); *ModrzBaz* 2; *CzechEp* 24, 25, 115, 200, 201 (12); Nad to niechay fię pierwey zgodzą/ o tę fłolicę/ gdyż lámi ich piáarze/ [...] piáżá iż Piotr pierwey tę zmyfloná fłolicę fundowál/ w Antyochiey. *NiemObr* 53, 83, 90; *LatHar* 511; *WujNT* 515; *SkarKaz* 418b.

Zwrot: »czytać (a. czyść) piáarza« = *czytać dzieło piáarza [szyk zmienny] (7):* *KrowObr* 29, 37v, 107, 122v, 198v; Kto chce niech o tem ćcie Tertulliana dawnego Lácinfkiego piáarzá *BudNT przedm c*; *CzechRozm* 171.

Wyrażenia: »piáarz boski (a. boży)« = *piszący z natchnienia bożego [szyk 1:1] (2):* I piáze iefztze w drugim kazaniu tenże Bárálet / fromocąc Ewánielifty y piáarze Boże/ iż niedbále Ewánielie fwięte spifáli. *KrowObr* 146; *WujNT* 193.

»katolicki pisarz« (1): á więc Kátholickim piárzom nie będzie fię godziło/ o tey [...] cnoćie Modlitwy świętey często y wiele rzeczy piáć/ [...]? *LatHar* +5v.

»pisarz kościelny, Kościoła Rzymkiego« [*szyk* 7:3] (7:3): łudzy nowego Teštámentu/ [...] názwáni fą od piárzow Kościelnych Kápłany. *RejPosRozpr* c2v, c2v; *SkarŻyw* 531; I.M.X.K. poślednich piárzow kościoła Rzymkiego náśládując/ [...] wzytko Wędziło vkował *CzechEp* 235, 225; *CzechEpPorz* *2; *LatHar* 511; *WujNT* 515, 808; *SkarKazSej* 680a.

»pisarz męczeński [= *piszący o męczennikach*]« (2): Męczeństwo S. Floryána/ piáne od łtárych piárzow męczeńskich *SkarŻyw* 402, 531.

»pisarz papieski« = *teolog rzymskokatolicki* [*szyk* 2:1] (3): *KrowObr* 35v, Tt2v; Y miałem ią był tę wolą/ wzytkie/ ktorychem do kilkádźiesiąt z rozmaitych Piárzow Papieskich zebrał y dowody y podobieństwa/ ktorych/ Troycę łwoię pokázuiąc y wywodząc/ vzywáiąc/ [...] świata przed oczy wytáwić. *CzechEp* 227.

»pogański pisarz« (6): Co łye nye tylko z Homerá/ y wyele inłych pogáńskich piárzow y doktorow/ ále y z piłmá S. yálne pokázác może. *KromRozm III* H4; *BibRadz* I 446; *KuczbKat* 105; *CzechRozm* 157; *CzechEp* 200; *SkarKaz* 418b.

»świecki pisarz« (2): tego imieniá Sákráment [...] ináczey łwieccy álbó Pogáńcy niželi łwiętych rzeczy Piárze álbó Doktorowie vzywáli. *KuczbKat* 105, 150.

»pisarz zborowy« [*szyk* 1:1] (2): *CzechRozm* 171; [*o Kardynalech*] nie tylko w piłmie łwiętym/ ále y v wzytkich onych dawnych piárzow zborowych y łłoweczká nie znáydziefz *NiemObr* 66.

Szeregi: »pisarz i (albo) autor« [*szyk* 1:1] (2): Rádziłem fię rozmaitych Káftigatorow/ Kommentatorow/ Theologow/ Hiłtorykow/ y inych wšelákich Autorow álbó piárzow *BudNT przedm* dv; *LatHar* [+11]v.

»pisarz i (albo) doktor« [*szyk* 3:2] (5): *KromRozm III* H4; *KuczbKat* 105; *SkarŻyw kt*, A5v; czego [*iż Piotr ł. byi w Rzymie*] (przećiw wzytkim Doktorom y piárzom kościelnym) niewłtydliwie záprzeć všíłuią *WujNT* 808.

»opowiedacz i pisarz« (1): iáko Páweł on niebieskiey náuki opowiedáć y piárz nápiáł [*quemadmodum a Paulo illo coelestis doctrinae nuncio et scriptore proditum extat*]. *ModrzBaz* 2.

»pisarz albo tłumacz« (1): praca piárzow álbó tłumáczów ich [*modlitw*]/ pewno wiefszą zapláć/ [...] od Bogá będzie opátrzona *LatHar* +5.

2. *Urzędnik w kancelarii królewskiej, sądowej, miejskiej lub kościelnej (o urzędnikach różnych stopni i o różnej odpowiedzialności; także kancelista, skryba); scribe BartBydg, Modrz, Calep, JanStat, Cn; notarius Modrz, JanStat, Cn; scripturarius Mącz, Cn; commentariensis Calep, Cn; actuarius, censualis, magister scripturae, numerarius, qui acta publica conficit, qui rationes publicas scribit, tabularius Cn (491)* : Item pyłfarze Wkamyenczv, Whalyczv, Wchoczimyv. Wczarnowczach za łifti ktorekolwyek nyemayą wyáćzi bracz yedno dwye áprze *MetrKor* 40/824, 59/75; Scribe, nomen est officii, cancellarius, pyssarz *BartBydg* 140; *LibLeg* 6/115v, 10/68; a pisarze abi sami przes sie i przisiegle pothpiski rzeczy sprawowali i zapisi zapissowali. *ZapWar* 1545 nr 2646; *LibMal* 1553/ 176v; Minuty z akt aby na tenże czas byli zarazem koźdemu wydani, aby pisarz sub poena 14 marcarum żadnego w tym nie omieszkał *Diar* 93, 93, 94 [2 r.]; Piárz/ iefł perłoná iáwna/ godna/ przyłyęgą w Miećie

obowiązana/ ku śpifowaniu śpraw Śądowych/ iáfnymi/ włáfnymi/ nietrudnymi y wyrozumnymi ślowy. *GroicPorz* d3v; Piáarz kthoryby nápiáał nieśłufzny Zapis álbo Liśt/ rękę tráci/ którą go nápiáał *GroicPorz* d4v; Iáko gdyby kto iákiemu Rzemieślnikowi dobremu/ álbo Piáárzowi/ álbo Málárzowi/ rękę wciáał/ którą on fobie żywność zárabiał/ powinien ieśt ránnemu [...] płáćić [*możliwe teź znacz. 3. lub 4.*] *GroicPorz* k4, d3, d3v, d4v, e, ev (18); Iáko celnik ná mycie/ ták s celbratem śiedzi. Przed nim śiá piáárzow/ co piáz z máźnice *RejWiz* 167v; Stárośtowie ci mogą mieć piáárze kogo chcą/ Abowiem zá nie y zá ich wyśtěpki winni odpowiędác. *UstPraw* B; Piáárze mogą mieć podpifki dla piáania/ A wśákże śámi muśz śiedzieć przy śádzie y ná wypifiech z kfiąg fię podpifowác. *UstPraw* C2v, C, Cv [6 r.], C2 [3 r.], C2v [9 r.], C3 [2 r.] (27); Piáarz śie miał ku pániey/ y obaczył kupiec *RejFig* Dd7v, Cc5v [3 r.], Dd7v [2 r.]; *Goski* A4 [2 r.]; [*papieź Paweł II*] Kárdynały/ piáárze/ y ine vrzędniki/ ktore iego przodkowie vśtáwili/ zodmieniał. *BielKron* 189v, 186, 243v, 330v, 383v; *GórnDworz* R8v; *HistLan* F2; W czym [*śádzic ani teź śkazowác śprawy niewybaczywszy*] oni Káplani y Piáárze Zakonni [= *żydowscy*] grześzyli/ ktorzj Śzczepaná S. śádzili. *KuczbKat* 340; Ná nędznego piáárzá elekcią mamy/ A tego nie baczmy w czym vpádek znamy. *RejZwierc* 249v, 39 [2 r.], 235; na miejsce pisarskie exnunc surrogata naznaczamy, [...] dotąd, aczby pisarz był obran i przez Krola I.M. konfirmowan. *ZapMaz II G* 61/160v, 97/89v [2 r.], 90 [3 r.]; Nie byłoby tey trudności/ gdyby śędzia z kárty wyrok czytał/ á piáárzowi nápiáány podał. *ModrzBaz* 88, 88 [2 r.], 92v; *SkarŻyw* 544; Commentariensis – Piáarsz potoczne śprawij wk śziegi [!] vwodzácij, ij ichśtrzegacij. *Calep* 222b; wybránié inego Piáárzá wedle zwyczáiu ná Woiewodę y ná śzláchtę niech przypádnie. *SarnStat* 564; ruśzenié y náznáczenie Roku śłufznie w Aktá śádowné przez śád y Piáárzá máia bydź wpiáané *SarnStat* 811; Ná Piáárzá winá: gdy co więcý nád Státut wyciága. *SarnStat* 814; zá mych młodych wieków od Piáárzá w téy mierze do Śędziégo áppellowano, iáko y od Komorniká do Podkomorzégo *SarnStat* 1279, 194, 221, 253, 254, 326 (101); Zápiśz mi to Piáarzu/ on młódzieniec rzecze *KlonWor* 71.

*W połączeniu z określeniem terytorium działalności pisarza [w tym: ai (33), (z +) G sg nazwy (3), de + N sg nazwy (1); pisarz + określenie (32), określenie + pisarz (5); w tym: z imieniem (i nazwiskiem) (24)] (37): ZapWar 1507 nr 1988; LibLeg 11/165v; Franciscus filius Mathie pissarz de Sochaczow LibMal 1548/139; Wiśpyegował y widal gim thego zida Hannuśz franckśthen zdrezná pyśfarzs LibMal 1553/179, 1553/177; RejZwierz 73, bb2; widziałem ná prześłłym Seymie v Piáárzá Śieráckiego Caufi/ ktore fye między śtronámi przez Śády toczą OrzRozm T4, T2v; BielKron 403; Bártośz Koritko piáarz Lwowfki. PaprPan D4, G3v, I4v, Ov, Bb4; ZapMaz II G 61/78v, 159–160v, 97/89v, 90, 90v; ZapKóścier 1585/60 [2 r.], 1587/70v; KochAp 12; KochFrag 50; od piáania iednáko niech biorą práwá śwé wedle tego/ iáko Piáárze Krákowścy/ Śędomirścy [*quod Notarii cracoviensis et sendomirsensis JanStat* 499] biorą *SarnStat* 804, 395 [2 r.], 489, 816 [2 r.], 1016, 1017 [5 r.].*

*W połączeniu z imieniem (i nazwiskiem) (33): ZapWar 1507 nr 1988; LibLeg 11/157; Item powyada yfch przerzeczonni franckśthen pyśfarzs zapifáał mv śzyą pomagacz przeczyw Zydom LibMal 1553/177v, 1553/177v; Tám theź Kárzeł Mikołáia piáárzá co śie dzyáał Trybunem Rzymśkim kazał zwięzác *BielKron* 186v; PaprPan D2; ZapKóścier 1585/60; SarnStat 899, 1108. Cf *W połączeniu określeniem terytorium.**

W połączeniach szeregowych (36): *ComCrac* 15v; *ZapWar* 1545 nr 2646; Są też inne perfony/ [...] przydane ku sądowi/ łatwiejszą y inądniejszą sprawę/ a dokonanie sądu czynią/ iako są Piśarze/ Prokuratorowie/ Świądkowie/ Podwojcy. etc. *GroicPorz* b; Poroczki [...] choćby inszych urzędników niebyło/ tedy sędzia s podśędkiem y s piśarzem mają sędzić *UstPraw* B4v, C2, C3v, G2v; czemu by też niepożyteczni Biskupi/ niepożyteczni Woiewodowie/ niepożyteczni Káztellanowie/ niepożyteczni Stároftowie/ niepożyteczni Sędziowie/ niepożyteczni Piśarzowie/ z mieyscá niemieli być ruzeni? *ModrzBaz* 99; *GórnRozm* 14, L4v; Sędzia, Podśędek, y Piśarz, od szlachty niech będą obieráni. *SarnStat* 556, 269, 480, 552, 555, 556 (25); A iefczé nagorża y naydziwniejsza/ iż ludzie [...] niebaczą sie w tey niewoli/ w ktorey ich sobie podawiają/ Prokuratorowie/ Piśarze/ podpiszkowie/ woźni/ y kto sie iedno do tego prawnego wárztátu przyładzi. *PowodPr* 65.

Wyrażenie: »odręczny pisarz« (1): Actuarium – Grodzki piśarz. vel Odręczny piśarz. *Calep* 46a.

Zestawienia: »pisarz celny, cła« = *notarius teloneatoris* *JanStat* [szyk 6:1] (6:1): wyznanie Chrzecijanśkiei [!] wiary Iana Secluciana/ Bakałarza Lipśkiego/ Piśarza Krolewśkiego/ Czła Poznanśkiego *SeklWyzn* B; A iefliby się tego [przepuścić konie] celny piśarz ważył/ tedy ma sędzieć dwánáście niedzyel w wieży. *UstPraw* K2v; *SarnStat* 291, 341 żp, 403, 404, 405.

[»pisarz górny [= górniczy]«: Kiedy, a iako szychtmistrzy y piśarze górni z rachunkiem gotowi być mają. *OrdunekGórn* 30.]

»pisarz grodzki« = *notarius castrensis* *JanStat* [szyk 14:2] (16): *PaprPan* Bb4; *Calep* 46a, 1044a; Krakówki Grodzki Piśarz ma bydź przysięgły y osiadły. *SarnStat* 489; Elekcia Piśarzá Grodzkiego, iaki ma bydź obieran, y co zá wálfności ma mieć przy sobie. *SarnStat* 489, 326, 418, 488 [2 r.], 489, 489 żp (13).

»jawnny pisarz« = *notariusz; tabel(l)io Mącz, SarnStat; obsignator Mącz; publicus notarius* *JanStat* [szyk 14:9] (23): *MetrKor* 59/75, 77v; A to iest testament mixti fori ktory będzie przed yawnem piśarzem napisan abo vczynion *ComCrac* 21; Iawnny List iest/ ktory ręką iawnego Piśarzá bywa napisany albo podpisany/ albo pieczęcią Vrządową zápieczętowany. *GroicPorz* y2v, d4v, y3; *RejWiz* 58v; Obsignatores quos Cornelius Tacitus tabellarios appellat, Iawnne piśarze którzy testamenty piśą y fwemi pieczęciami podpisuyą. *Mącz* 392d, 438a; *SkarŻyw* 309; *ZapKościer* 1585/60 [2 r.]; *WujNT* 8; *SarnStat* 112 marg, 215, 222, 1105, 1107 marg, 1108 [3 r.]; *KlonFlis* H2v; *KlonWor* 70. [Cf też »pisarz osobliwy« 3. *SarnStat* 221].

»pisarz miejski« (4): *LibMal* 1551/163; z rozkazania Sędziego Rotul ma być przez Piśarzá Miejskiego otworzon/ y Sentencya iawnie czytana przed Sądem. *GroicPorz* cc, d3v, nnv.

»pisarz mytny« (1): Takze téz Piśarzá mytného Stároftá záftępuie, y kárność nan [lege: nań]. *SarnStat* 490.

»pierwszy, przedniejszy, najstarszy pisarz« = *protonotarius Mącz, JanStat; archigrammateus, primus inter notarios Mącz; scriba princeps* *Calep* [szyk 3:1] (2:1:1): *Mącz* 327d; Archigrammatei, Scribarum principes – Piśarze przed niej szij w Cancellarij. *Calep* 89b; Dan przez ręce [...] Vczciwego Władysława z Oporowá/ Dekrétów Doktorá/ Dziekaná Krakówkiego/ Stolice Apóstolśkiey piérwśzego Piśarzá *SarnStat* 896, 899.

»pisarz polny« [szyk 18:2] (20): Máthiałz Gorecki Piłarz polny Chorąży Poznánłki. *PapřPan* D2; [pieniądze deputaci mają] z wiadomością Hetmánłką Piłarzowi oddáwác Polnému/ zá Kwity łłufznemi *SarnStat* 363; Iurisdicia Hetmánłka/ gdy z Polnym Hetmánem/ z Rotmiłtrzámi łtárłzemi zásiędzie: á Piłarz polny Akta woienne zápiłze. *SarnStat* 422, 332, 340 [2 r.], 341 źp, 363 [2 r.], 417 (19).

»prowentowy pisarz« (1): Antigrapheus – Piłsarz, item: Prouentowi piłsarz. *Calep* 76b.

»pisarz przysięgły« = *scriba iuratus Modrz*, *JanStat*; *notarius iuratus JanStat* [szyk 8:1] (9): aby jedno ci sami przysięgli sędziowie a pisarze a nikt iny nie zastawał przy namowach dekretu. *Diar* 95; Káždego ktory łię do przysięgi bierze/ ołobno Piłarz przysięgły przesłuchawa. *ModrzBaz* 86; *SarnStat* 269, 321, 488 [2 r.], 540, 555; *VotSzl* E2.

»pisarz sądowy« (2): VStáwiamy/ áby Piłárze łądowni od świádków do łądów w wiedźionych/ iefli potrzebá będzie piłác ich powieści/ bráli po trzy grołze *SarnStat* 579, 817.

»pisarz skarbowy« (2): *SarnStat* 332; Do czego [pozywania o nieoddanie kwarty z dóbr Rzeczypospolitej] *Instigator* ołobny przysięgły y vprzywileiowány byćby mułiał/ y Piłarz łkárbowy teź przysięgły y dobrze ośiádlý *VotSzl* E2.

»pisarz solny, komory solnej« (1:1): áby [...] byli powinni Piłárze łolni przywieźienie łoli téy do Komory publikowác y obwołác ná mieyłcách iáwnych *SarnStat* 390, 391.

»pisarz testamentow« (1): Testamentarius, Piłarz testámentów. *Mqcz* 452c.

»pisarz trybunalski« (2): A Dochód [...] Piłarzowi od zápiłów y Dekrétów łpraw ich/ tákże iáko y Piłarzowi Tribunálłkiému Koronnému płáćić máią. *SarnStat* 873, 872.

»pisarz uchwalony« (1): [o pokoju z Krzyżakami] y sítála łię vgodá y pokoy wieczny [...] ręká Legatá Papielkiego/ y trzech Piłárzow vchwalonych/ ktorych Publicos Notarios zowiá podpifan *StryjKron* 647.

»wielki pisarz« (1): teraz ma [lege: na] moy dwor. y kw y myenyw [!] memv wylkyemv. dobri czlowiek wielky piłarz. Ianvłch. od ciebie pollem posłani przyyechal. *MetrKor* 46/46v.

»pisarz zamkowy« = *notarius castrensis JanStat* (2): vłtáwiamy: áby Piłárze zamkowi byli przysięgli y ośiedli/ pod vtráćeniém vrzędú. *SarnStat* 488, 699.

»pisarz ziemski« = *notarius terrestris JanStat* [szyk 69:2] (71): *ComCrac* 15v; *UstPraw* C2v, C3, H2v; odnawiamy Státut/ áby Ziemłcy Piłárze záchowáli łie wedle Státutu Naiáłnieyłzégó Oycá náłzégó *SarnStat* 821; Brykcy Przerembłki Piłarz Ziemłki Siérádzki *SarnStat* 1017; á tákié łifty łądowé ná párgáminie Piłárze Ziemłcy powinni będá wydáwác potrzebuiącym. *SarnStat* 1158, 78 [2 r.], 326, 486, 487, 489 [2 r.] (67).

Szeregi: »pisarz albo (a) kanclerz« [szyk 2:1] (3): *FalZioł* V 53; magister scriniorum, Piłarz álbo Kánclerz/ którzy tákowe [= *proszące*] łifty odbieráýą y chowáýą. *Mqcz* 191d, 191d.

»pisarz i (także) komornicy; komornicy z pisarzem« = *notarius et camerarius (a. cubicularius), notariatus ac etiam cubicularius, notariatus cum camerariis JanStat* (7;11): Komorniczy z piłarzem izeby łádzili o vykvpno ymienia i zbiegłégó Kmieczia *ComCrac* 16; *UstPraw* Cv, F2, H; przed Piłarzem y Komorniki ludźie/ do ksiąg przychodzący/ zápiły będá czynić w księgách *SarnStat* 745, 323, 662, 686, 687, 746 [5 r.] (14).

»(ani) pisarz i (a(l)bo, ani) podpisek« = *notarius et vicenotarius JanStat (12)*: Vřtáwiliřmy iřby káplani [!] [...] nie wdawáli řię w práwá řádu ziemřkiego/ Ani máią prokurowác/ áni piřářzmi być/ áni podpisęki *UstPraw B*; *Scriptuarius*, Piřářz álbo podpisęk celniczy řzářářz/ álbo podskárbiego. *Mącz 374b*; *SarnStat 78*, 488, 489 [2 r.], 562, 565 [2 r.] (10). [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»(jako) sędzia a (albo, i, tak(że) (i)) pisarz« = *iudex et notarius JanStat [szyk 10:1] (11)*: *Diar 95*, 96 [2 r.]; W tey liczbie poczytáią Křyęgi z Mieyřkiey Cancelláryey vřkazáne zá wyznánim Sędźiego álbo Piřářzá iř Mieyřkie řą. *GroicPorz y3*; *UstPraw C2v*, C3 [2 r.]; *SarnStat 78*, 558, 562, 563. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 32 r.*]

Przen (1) : A ták iuř zwářs káždý řtáwai A řwe wyřtempky wyznáwai A yeřli zes czo przepomniář Bendzeřs Czártá Pjřřářzá miář *RejKup y5*.

a. *W Biblii; scriba Vulg, PolAnt (40)* : Ale iáko řię řkoro przyřbliżyř Iudás do rzeki/ pořtáwiř piřářze á rotmiřtrze ľudu řwego v rzeki *Leop 1.Mach 5/42*, *1.Par 18/15*[16]; *BibRadz 2.Reg 8/17*, *Act 19/35*; *BielKron 70v*; á Seráią [byř] piřářzem (*marg*) Abo kronikarzem ábo metrykářzem á wřa. pámiętnikiem. (-) *BudBib 2.Reg 8/17*, *1.Mach 5/42*; *CzechRozm 166v*, 167, 167v [2 r.]; *WujNT 474*, *Act 19/35*.

W połączeniu z imieniem [zawsze: imię + pisarz] (24): *Ráthymas/ y Sábellius piřářz/ y ři co řnimi vřędniki byli/ záprzářřy wozy wřkok przypáđli do Ieruzálem z řwemi iezdnemi Leop 3.Esdr 2/30*, *2.Par 26/11*, *3.Esdr 2/16*, 17 [2 r.], 25, *Is 36/3*; *BibRadz 4.Reg 18/18*, 22/8, 9, 10, 12, *1er 36/26*, 32; A gdy Ezechiařzá ná rokovánie wyzywáli/ niechciář iřć do nich řam/ ále pořłář Heliáchim biřkupá Sobne y Ioáchimá piřářzá *BielKron 89*, 94v [2 r.], 95; Y pořtánowiřem náđ řzpiklerzmi řzelem-iahá offiářniká Cádoká piřářzá y Páđáiáhá z Lewitow *BudBib 2.Esdr 13/13*, *4.Reg 19/2*, *Ier 36/10*, 12, 20, 21.

Wyrażenia: »pisarz kořciořa páńřkiego« (1): pořłář Krol řáfáná řyná Afářiařzowego/ řyná Meřulámy piřářzá Kořćiořá Páńřkiego [*scribam Domum Domini*] *BibRadz 4.Reg 22/3*.

»pisarz krolewski« = *scriba regis PolAnt (2)*: Thedy gdy przyřnofili řkrzynię [...] przyřchodźiř piřářz krolewřki y przyřřtaw Kápláná przednieyřzego/ y wyřypowáli z niey *BibRadz 2.Par 24/11*; *BudBib Esth 3/12*.

3. *Osobisty, prywatny sekretarz; teř: pracownik zajmujący się administracją majątku i rachunkowořcią; scriba Modrz, JanStat; notarius HistAl, librarius (40)* : *Mercurius* gdi bęđdzie z mieřiączem zřączony: [...] rachunk cřin od piřářzow liczbę wybieray *FalZioř V* [53]; *LibMal 1545/102*; *DAmárus* Papięř rodem Hiřřpan/ v tego byř Ieronim s. piřářzem z młodych řat *BielKron 157v*; *Skarřyw 188*, 202; *BielRozm 28*. [*Cf teř GroicPorz k4 w znac. 1.*]

pisarz czyj [w tym: G sb i pron (15), pron poss (8), ai poss (7); wřasny (1); dodatkowo z imieniem wřasnym (12)] (31): *FalZioř V 50*; *LibLeg 10/68*, 11/96, 156v; *Item Wlochowy piřářzowy krolewey yey M^{cz}i* dwye řkorze zamřchv vřradř *LibMal 1548/139v*; [*Aleksander*] wezwawřzy *Simoná piřářzá řwego* kazař řię wieřć do wieczernice/ á [...] kazař piřářc teřřáment. *HistAl N2*, N2v; [*Skanderbeg*] poimawřzy piřářzá Bářzowego (kthory vchá pobitych popiřowař) wřáđziř go *BielKron 243*, 238v; *Tantum habent mysteriorum, ut eas ne librariis quidem fere committamus, nedum cuilibet, Tákie táyemnice w řobie máyą iř ich ředwey zwieryzamy wřasnym piřářzóm/ á cuř wieć řáđá komu Mącz 244c*; *RejZwierc 39*; *ModrzBaz 93*; Męczeniřstwo S. Theodorá Hetmáná/ [...] piřáne od Augará iego

piárzá/ ktory íam był żywym íwiádkiem. *SkarŻyw* 187, 100, 126, 188, 189; *ZapKóscier* 1581/23v, 1582/26v; *StryjKron* 687; Báruch Prorok/ piárz Hieremiaízá Proroka *LatHar* 325; *SarnStat* 371 [2 r.], 392, 394, 415, 490 [2 r.] (10).

W połączeniach szeregowych (2): Márízałek rządny/ Piárz/ Podíkárbí/ Ekonom/ Kuchmítrz/ Koniufzy/ Podkomorzy/ czynią nietylko dwór Páńíki/ ále też y Száfárze y Vrzędniki rządne/ życziwe. *GostGosp* 2, 124.

Wyrażenia: »pisarz osobliwy« (1): ninieyszym poítánowaniem vítawiamy/ áby káždy Piárz íawnny/ álbo oíobliwy [*notarius publicus aut privatus JanStat* 240] Dworu náíżégo Biskupiégo/ [...] zá którąkolwiek rzecz vczynioną/ [...] więcéy nic náđ íżeść grofzy práíkich wyíęgác áni brác [...] nie máią *SarnStat* 221.

»pierwszy pisarz« (1): Pan Micháítko Kánonik Krákwólki/ piérwízy Piárz Królá Ie⁸⁰ M. [*Protonotarius Domini Regis JanStat* 35] *SarnStat* 371.

Szereg: »pisarz i sekretarz« (1): Gdy íą wiedziono/ z domu Stárościnego: piárz íeden y íekretarz Stárościn/ ná ímié Theophilus/ zártý z páńienki ítroiác rzekł do niey *SkarŻyw* 126.

4. *Kopista, przepisywacz; librarius BartBydg; antigrapheus, perscriptor Calep; scriptor JanStat* (48) : *BartBydg* 81b; y poległo ích dníá íednego trzy y dwádziesíciá tyíięcy [1.*Cor* 10/8 *cytat z Num* 25/10]. (*marg*) V Moyzeízá ítoi cztery á dwádziesíciá tyíięcy/ która roznicá niczym íię ínym nieítałá íedno niepílnostíá piárzow. (-) *BibRadz* II 95d; Bo czáíem ze dwu íłow głupi piárz vczynił íedno. *BudNT przedm* b4; Były tedy miedzy onemy kíęgámi íedne Koríendocenííkie cudnie po Grecku/ ále przez głupiego piárzá píáne: Wtych (iako Eraímus pííze) ímíeíínie íię piárz omylíł. *BudNT przedm* b5; Oto widzííł że kíęgi pokázone íą od piárzow. *BudNT przedm* c4v, *przedm* a6, b4 [7 r.], b4v [5 r.], b5 [2 r.], b5v [3 r.] (34); *Calep* 76b, 789b. [Cf też *GroicPorz* k4 w *znac.* 1.]

pisarz czego (1): Tedy przyíáchał do klasztoru [...] / y [...] náíazł píarze ítárych kíąg / píízące *SkarŻyw* 212.

pisarz okoío czego (1): w którym [w *klasztorze*] Lucyanus miał dzieíięć mnichow/ pílnych/ y oíobnych piárzow/ okoío kíąg zakonu Bożego. *SkarŻyw* 452.

W porównaniach (3): A íercu íęzyk poííużny peíńnemu Odbíera íłowá/ y nowy rym dzieie/ Ledwie ták prędko piárz píímo íeie. *KochPs* 66. Cf *Zestawienie*.

W charakterystycznych połączeniach: *głupi pisarz* (10), *mnichowski* [= *klasztorny*], *nienauczony*, *niepílny*, *osobny*, *pílny*; *głupstwo pisarza*, *niedbałość*, *niepílność*; *pokázony od piárzow* (2); *pisarz íię omylíł* (4).

Zestawienie: »(jako) prędkí, prędko píszący pisarz« = *pisarz píszący na żywo przemowy itp., stosujący rodzaj stenografii* [szyk 2:1] (2:1): íęzyk moy niezámíeíízka ích wyííawíęć/ nieynáczey íáko nápręííły piárz ná pííác. *RejPs* 67v; *LubPs* M2v; wízáíke Ezdrás wízytki kíęgi Moííeííszowe y íne znouw ná pámíeć ná pííál/ przeto był rzeczon prętkí piárz. *BielKron* 96v; [która to mowa przez kíelka píarzów prędkích z ust jego wzíęta í tu píszana íest z zgodlíwych raptur kíelka píarzów *Diar* 1566 65].

Szereg: »pisarz, (a)í)bo drukarz« [szyk 2:2] (4): Tedy w tym Czytelniku míły nie Míeíhouííufíowi ííawnemu y ítatecz- nemu Híítoríkowi/ ále Drukárzowi/ álbo píarzowi íego tę omyíkę íat przyczytay *StryjKron* 380, 380; [omylki] nie z zádney zíoścí/ ále ábo z nieumíeíínoścí ábo z niedozoru píárzow

przepisujących/ ábo drukárzow przedrukujących w święte księgi wlázły *WujNT przedm 4; SarnStat 201.*

*** *Bez wystarczającego kontekstu (14) : Murm 175, 179; De scriptoribus. Von den schreybern. O Pifarzach. [O Pifarzoch Mymer²] Mymer¹ 10, 10v; Mymer² 9; Tabellio, Pifarz/ Iáwny pifarz/ aliquando idem quod tabellarius. Mącz 438a, 18b, 148c, 250d, 374b [2 r.]; Calep 462a, [704]a, 957a.*

Synonimy: 1. autor, składacz; 2., 3. sekretarz.

Cf [PISACZ]

LW